

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΚΑΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Κώστας Κωτσάκης

Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Η ιδρυση της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας από τη διακύβερνηση του Καποδιστρία δεν είναι το μοναδικό σημείο σύνδεσης του θεσμού αυτού με το Πανεπιστήμιο¹. Εκφράσεις και οι δύο της ίδιας πρόθεσης της πολιτείας για τη δημιουργία μιας εθνικής παιδείας, κινηθήκαν επί μεγάλο διάστημα σε δρόμους παραλλήλους και συχνά αλληλουχαλτηρώνους. Σε μεγάλο βαθμό και τα δύο ιδρύματα έθεσαν κοινούς στόχους, ευθυγραμμίζοντας τις προσπάθειές τους προς δημιουργία μιας εθνικής παιδείας, κινηθήκαν επί μεγάλο διάστημα σε δρόμους παραλλήλους και συχνά αλληλουχαλτηρώνους. Σε μεγάλο βαθμό και τα δύο ιδρύματα έθεσαν κοινούς στόχους, ευθυγραμμίζοντας τις προσπάθειές τους προς δημιουργία μιας εθνικής παιδείας, κινηθήκαν επί μεγάλο διάστημα σε δρόμους παραλλήλους και συχνά αλληλουχαλτηρώνους.

Ισως αυτή η κοινότητα των στόχων να είναι — μαζί με άλλους, χωρίς αμφιβολία — ο λόγος που επέβαλε για μεγάλο χρονικό διάστημα τον έλεγχο της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας από το Πανεπιστήμιο Αθηνών, έλεγχο που εκφράστηκε πολύ συγκεκριμένα με τη μόνιμη διεύθυνση της Υπηρε-

σίας από καθηγητές του Πανεπιστημίου². Μέχρι πρόσφατα, ενώ ο απόγονος της στις μέρες μας είναι η μορφή του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου (ΚΑΣ), στο οποίο εξακολουθούν να συμμετέχουν καθηγητές Πανεπιστημίου, αν και πρόκειται για όργανο που έχει κατά κύριο λόγο διοικητικό χαρακτήρα και παίρνει διοικητικές αποφάσεις.

Εποιησε, από την ίδρυση της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας η σχέση με το Πανεπιστήμιο σπρώχτηκε σε πολλαπλά ερείσματα. Κανένας θεσμός ωστόσο δεν μπορεί να υπάρχει, αν με κάποιο τρόπο δεν εξασφαλίζει την αναπαραγωγή των στελεχών του, και από την απόψη αυτή η σχέση με το Πανεπιστήμιο έχει μια ακόμη διάσταση, που είναι προφανός σε μεγάλο βαθμό καθοριστική και για τα δύο μέρη.

Το πρόγραμμα του Αρχαιολογικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, όπως έχει διαμορφωθεί σήμερα, δεν μπορεί πάρα πολλούς από την αναγκαιότητα, αλλά αντανακλά παράλληλα και τις αδυναμίες και τους συμβιβασμούς που ελληνικού Πανεπιστημίου, μέσα σε μια κοινωνία που πιέζει για πανεπιστημιακές σπουδές και για επαγγελματική πατοχύωση. Ο κύριος στόχος καθε εκπαιδευτικού ιδρύματος, να μεταφέρει τις συγχρόνες γνώσεις του γνωστικού του αντικειμένου με τον πληρέστερο δυνατό τρόπο, πραγματοποιείται έτσι αναπόφευκτα με τους περιορισμούς και μέσα στα όρια που θέτει το κοινωνικό πλαίσιο που σπρίζει τη λειτουργία του.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό πρέπει κανένας να αντιμετωπίσει το πρόγραμμα σπουδών του Τομέα Αρχαιολογίας — ο οποίος, ας σημειωθεί, είναι ένα μόνο μέρος του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολο-

γίας, που περιλαμβάνει ακόμη την Ιστορία και την Ανθρωπολογία. Και προτιμώ να μη συζητήσω εδώ την επιλογή για τη σύνδεση Αρχαιολογίας και Ιστορίας σε ενιαίο Τμήμα, παρόλο που η επιλογή αυτή έχει αρκετά συγκεκριμένο περιεχόμενο και σχετίζεται στενά με τον τρόπο που γίνεται κατανοητή η πρώτη στον τόπο μας.

Ο αριθμός των γνωστικών αντικειμένων που στεγάζονται κάτω από το πρόγραμμα σπουδών είναι μια σαφής ένδειξη αυτού του συμβιβασμού που περιγράφεται πάνω. Συνολικά, εκτός από την Αρχαιολογία, για την οποία θα γίνει αμέσως παρακάτω λόγος, το πρόγραμμα περιλαμβάνει 13 τουλάχιστον γνωστικά αντικείμενα, που καλύπτουν πράγματα τόσο διαφορετικά μεταξύ τους, όπως η λατινική φιλολογία και η ιστορία της αγωγής, και έχουν κατά μεγάλο μέρος στόχο την προετοιμασία των φοιτητών για τη διπλή επαγγελματική τους ιδιότητα ανάμεσα στην Αρχαιολογική Υπηρεσία και τη Μέση Εκπαίδευση. Η μορφή λοιπού του πρόγραμματος σπουδών είναι, με την έννοια αυτή, μια απόπειρα εξισορρόπησης μιας — αναμφίβολα σχεδιασμένης — πραγματικότητας, που ωστόσο δεν γίνεται ούτε φαίνεται ότι θα γίνει στο μέσο μέλλον λιγότερο πιεστική. Όσο η Αρχαιολογική Υπηρεσία εξακολουθεί να αποτελεί μια απροσδιόριστη επαγγελματική δυνατότητα, χωρίς συγκεκριμένους όρους και ρυθμούς απορρόφησης, η πίεση για επαγγελματική διεξόδου θα παραμένει.

Αρήγοντας όμως τη μορφή του πρόγραμματος σπουδών καθώς και το πρόβλημα της επαγγελματικής κατεύθυνσης των πιτυχιούχων των αρχαιολογικών τμημάτων, εφόσον και τα δύο δε μπορούν να μας επιπρέψουν περισσότερα από γενικές μάλλον εκτι-

μήσεις, πρέπει τώρα να δούμε το περιεχόμενο του προγράμματος. Ακόμη περισσότερο θα πρέπει να δούμε το περιεχόμενο των αρχαιολογικών μαθημάτων, εφόσον μέσα απ' αυτά διαμορφώνεται τελικά η αρχαιολογική συγκρότηση των μελλοντικών υπαλλήλων της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, όσων δηλαδή καταφέρουν τελικά να περάσουν τη στιγμή της πύλης.

Το συνολικό αρχαιολογικό γνωστικό αντικείμενο στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης — άνως άλλωστε σε όλα τα Πανεπιστήμια της χώρας — διαιρείται σε τρεις κύριους τομείς, την προϊστορική, την κλασική και τη βυζαντινή αρχαιολογία. Η διαίρεση αυτή σχετίζεται με την ιστορία της αναπτυξής της αρχαιολογικής επιστήμης στον τόπο μας, αλλά ισώς στις μέρες μας, μετά από τις μεγάλες θεωρητικές συζητήσεις που γινόνται και γινόνται διεθνώς, μπορεί κανείς να αναρωτηθεί για την αξία της. Αναμφίβολα κάθε περιοχή έχει τις δικές της ανάγκες και προϋποθέτει κάποιες ειδικές γνώσεις, διαπιστώσεις που τείνουν να ενισχύουν, με πρότυπη εξέταση, την ανάγκη για την αυτοτελή ύπαρξη των περιοχών αυτών. Η ισχυρή παράδοση άλλωστε στης κλασικής αρχαιολογίας, σε συνδυασμό με το ρόλο που ο κλάδος αυτός έπαιξε στην Ελλάδα, ενισχύει, όπως είναι φυσικό, αυτή την εντύπωση. Όμως το κύριο πρόβλημα του διαχωρισμού του αρχαιολογικού αντικείμενου σε μικρότερους κλάδους με αυτόνομα χαρακτηριστικά είναι η διατήρηση των στεγανών που εμποδίζουν την επικοινωνία ιδεών, μεθόδων και τεχνικών μεταξύ τους. Η ενότητα που τον τρόπο αυτό της αρχαιολογικής θεωρίας και μεθόδου κατακερματίζεται με τρόπο αναπόφευκτο. Είσιοι οι φοιτητές του Τμήματος διδάσκονται Εισαγωγή στην Προϊστορική Αρχαιολογία, στην Κλασική Αρχαιολογία και στη Βυζαντινή Αρχαιολογία, δηλαδή τρία διαφορετικά αντικείμενα, όχι όμως και Εισαγωγή στην Αρχαιολογία, ως ενιαίο επιστημονικό κλάδο.

Η ενότητα ωστόσο της αρχαιολογικής θεωρίας και της μεθόδου δεν είναι απλά ένα θεωρητικό ζητόμενο, όσο κι αν αυτό έχει μια σοβαρότητα που δεν είναι δυνατόν να παραβλεφθεί. Είναι εξίσου καλά, αν όχι περισσότερο, ένα

μέσα από την ίδια την πράξη της αρχαιολογίας. Η ανασκαφή, για παράδειγμα, μιας πολυτερήδησης θέσης, ή όσο και «κλασικές» — φαινόμενο πολύ συχνό στη Μακεδονία —, οδηγεί εις των πραγμάτων σε μια ενότητα που πρέπει κανείς να τη γνωρίζει για να μπορεί να τη χειριστεί. Ανάλογα και η αρχαιολογική έρευνα που μελετά μια ενιαία γεωγραφική περιοχή αντιμετωπίζει το συνολο της ανθρώπινης δραστηριότητας, ανεξάρτητη από τη χρονική περίοδο που κάθε φορά αφήνει τα ίχνη της, και αποκαθιστά έτσι και αυτή στην πράξη την ενότητα του αρχαιολογικού αντικείμενου της έρευνας. Ένα ενιαίο όμως αντικείμενο έρευνας απαιτεί και ενιαία μεθόδου, και στη βάση αυτή θεμελώνεται το αίτημα.

Η διεπιστημονική έρευνα, η συμμετοχή δηλαδή ειδικών, προτείνεται συχνά ως αυτονόμητη απάντηση. Ωστόσο είναι ζήτημα αν η διεπιστημονική έρευνα μπορεί να αποκαταστήσει την ενότητα της ανθρώπινης δραστηριότητας με τρόπο σύνθετο, ώστε να γίνονται αντιληπτές οι βαθύτερες συνέχειες και οι αυσηνείες του παρελθόντος. Καμιά κατακεκυρωμένη μέθοδος δεν αποτελείται μόνο από τα μέρη της, χωρίς το σχέδιο που τα ενύνει. Και αντίστοιχα καμιά αποκατάσταση του παρελθόντος δεν είναι πλήρης χωρίς τη θεωρητική βάση που ενοποιεί τις παρατηρήσεις και τους αποδημίες τις πραγματικές τους διαστάσεις.

Ο κατακερματισμός επομένων του αντικείμενου της αρχαιολογίας είναι χωρίς αμφιβολία ένα πρόβλημα του προγράμματος οπουδών, που επιπέδεται ίσως από το γεγονός ότι στηρίζεται στην απλή χρονολογική διαίρεση. Σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα σε περιοχές με περιφερειακό χαρακτήρα, η διαίρεση αυτή δεν είναι υποχρεωτικά εκείνη που ανταποκρίνεται καλύτερα στην αρχαιολογική πραγματικότητα.

Ωστόσο είναι δίκαιο να τονίσουμε ότι η διαίρεση αυτή εκφράζει ένα γενικότερο πρόβλημα που άπτεται περισσότερο του τρόπου με τον οποίο έχει αναπτυχθεί η αρχαιολογία στην Ελλάδα σε σχέση με τις ανάλογες εξελίξεις σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Δεν είναι σάχετο, για παράδειγμα, ότι Έδρα της Προϊστορικής Αρχαιο-

λογίας ιδρύθηκε στη Θεσσαλονίκη μόλις το 1965. Όμως μια τέτοια συάρτηση θα ήταν δύσκολο να περιοριστεί στο χώρο αυτό και θα ήταν έξω από το θέμα. Παρ' όλα αυτά, ίσως θα έπρεπε να επισημανθεί ότι σε άλλες χώρες, με ενδεχομένως διαφορετική παράδοση, η αρχαιολογία αντιμετωπίζεται καταρχήν ως ενιαίος κλάδος, με κοινή βασική μεθοδολογία και θεωρία, ανεξάρτητη από χρονολογικούς προσδιορισμούς, όπως διαπιστώνεται κάποια από τα εισαγωγικά εγχειρίδια που εκδίδονται συνεχώς στην Εύηνη βιβλιογραφία⁴. Φυσικά, οι μεθοδολογικές ιδιαιτερότητες των κλαδών του βασικού κορμού διδάσκονται σε μεταγενέστερο στάδιο.

Αν και το προβλήμα αυτά δεν είναι ασφαλώς τέτοια, τάχης ώστε να είναι δυνατό να λυθούν με απλές τεχνικές ρυθμίσεις, χωρίς να προηγθούν συστηματικές και τεκμηριωμένες συζητήσεις, γίνεται η προσπάθεια να καλυφθεί το κενό με την εισαγωγή θεμάτων που είναι ειδικό μεθοδολογικό χαρακτήρα και δεν προσδιορίζονται ως προς το περιεχόμενο τους με βάση τη χρονολογική τους σχέση με κάποιο μέρος της ανθρωπινής ιστορίας. Μπορεί κανείς να αναφέρει τέτοια θέματα, όπως η μουσειολογία, η τεχνολογική ανάλυση της κεραμικής, η αρχαιομετρία, η τεχνική της ανασκαφής, η χρήση των υπολογιστών στην αρχαιολογία και η στατιστική κ.ά., που αποτελούν μέρος του προγράμματος οπουδών του Τμήματος Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και συμπληρώνουν τις βασικές κατευθύνσεις της προϊστορικής, κλασικής, βυζαντινής αρχαιολογίας και της ιστορίας της νεότερης τέχνης. Όσο όμως κι αν η κατεύθυνση αυτή αποτελεί ένα θετικό βήμα, αναμφίβολα έχει άρια περιορισμένα και δεν απαντά στο γενικό θεωρητικό πρόβλημα της ουσιαστικής ενότητας μεθόδου και θεωρίας.

Ίσως χρειάζεται να διευκρινιστεί στο σημείο αυτό, ότι μια κριτική τέτοιου είδους έχει νόημα μόνο μέσα από την παραδοχή ότι τα αρχαιολογικά τμήματα της χώρας έχουν υποχρέωση να προετοιμάζονται τα στελέχη της αρχαιολογικής υπηρεσίας. Είναι διαφορετικό ζήτημα αν θελήσει κανείς να διαχωρίσει τα δύο, εφόσον σε

μια τέτοια περίπτωση όποια δήποτε προσέγγιση θα μπορούσε, κάτια όποιας ορισμένες προϋπόθεσεις, να είναι αποδεκτή. Άλλα, όπως και παραπάνω διατυπώθηκε, τόσο για ιστορικούς δύο και για καθαρά επιστημονικούς λόγους, η σχέση αυτή ήταν πάντα ορατή και επιβεβλημένη, και στην αναγκαιότητα αυτή δύσκολα θα μπορούσε κανείς να αντέξει πειστικά επιχειρήματα και στήμερα. Η αρχαιολογική επιστήμη έχει τις τελευταίες δεκαετίες υποστεί αλλαγές θεμελιακές, που έχουν κυριολεκτικά στρέψει τις δυνατότητες, άλλα και τις απαιτήσεις της έρευνας, προς ένα νέο είδος. Αν η αρχαιολογία διαμορφώθηκε στα πρώτα της στάδια κατά κύριο λόγο – και στη χώρα μας – ως ιστορία της τέχνης, η αρχαιολογία του τέλους του 20ου αιώνα διαθέτει θεωρητικά και μεθοδολογικά εργαλεία που προχωρούν σε άλλες περιοχές, τις οποίες η σύγχρονη έρευνα δεν είναι δυνατό να αγνοήσει. Η συνεργασία με την ανθρωπολογία, από τη μία πλευρά, και η σε μεγάλο βαθμό συνειδόποιηση της ενότητας των ανθρωποτικών επιστημών έδειξαν την πολλαπλότητα των οψεων της ανθρώπινης δραστηριότητας και πλούτισαν το χώρο της ερμηνείας της. Από την άλλη πλευρά, η συνεργασία με τη θετική επιστήμη έκαναν περισσότερο κατανοητή την υλική δάσταση της ανθρώπινης συμπειροφόρας και αντικειμενοποίησαν τη μελέτη της. Τέλος, η κατακόρυφη αξέηση του ενδιαφέροντος στις μέρες μας για «πολιτιστικά προϊόντα», με την έννοια των μουσειακών εκθέσεων, των αναστηλώσεων, των «πολιμέρων» (multi media) κλπ. – ενδιαφέρον που δηλώνεται, για παράδειγμα, από την εμφάνιση ειδικότητων όπως η μουσειολογία –, προσδιδόται στα όρια και τις προϋποθέσεις των αρχαιολογικών ανασυνθέσεων του παρελθόντος, ισάγοντας στην αρχαιολογική έρευνα μια έννοια «κοινωνικής» αυτογνωσίας⁵. Αν η αρχαιολογική υπερεστία είναι το σημείο τομής ανάμεσα σε μια επιστημονική δραστηριότητα και μια μεταβαλλόμενη κοινωνική πραγματικότητα, καμία περιοχή από τις παραπάνω δεν θα έπρεπε να αγνοηθεί από ένα επαρκή σύγχρονο αρχαιολόγο. Η ευθύνη γι' αυτό βαραίνει, όπως είναι επόμενο, τις πανεπιστημιακές σπουδές

κατά μεγάλο μέρος. Το Τμήμα Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης πρέπει να κινηθεί προς την κατεύθυνση αυτή στο μέλλον με ρυθμούς ταχύτερους, εισάγοντας και αλλά νέα μαθήματα και αναπροσαρμόζοντας θύσα ηδή υπάρχουν.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο ρόλος των πανεπιστημιακών σπουδών είναι καρίος. Όμως την ίδια στιγμή, η φυσιογνωμία της αρχαιολογικής έρευνας σε όλο της το έπος, καθορίζεται και από την ίδια την Αρχαιολογική Υπηρεσία. Η αμφιδρομή σχέση που στην αρχή υπαντίκημα μπορεί να λειτουργήσει με τον τρόπο αυτό με τη μορφή ενός φαύλου κύκλου. Οι αποφάσεις της Υπηρεσίας, οι πρακτικές που ακολουθούνται, το επίπεδο των δημιουργεών, οι μουσειακές έρευνες καθορίζουν μια πραγματικότητα που δύσκολα μπορεί σε τελική ανάλυση να αγνοηθεί. Το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αποτελούν οι εισαγωγικές εξετάσεις στον κλαδό. Το θεωρώ χαρακτηριστικό, γιατί στις εξετάσεις δεν προσδιορίζεται μονάχα μια δικαιοτεία ισχυρής τεχνικής ισοδύνου στον κλάδο, αλλά προσδιορίζεται τι ακριβώς θεωρείται το ελάχιστο απαραίτητο, προκεμένου κάποιος απόφοιτος του Αρχαιολογικού Τμήματος να υπηρετεί ως αρχαιολόγος. Στην πραγματικότητα είναι ένα είδος δήλωσης από την πλευρά της ΑΥ για το περιεχόμενο της εργασίας που θα κληθεί ο αρχαιολόγος να εκτελέσει στην υπηρεσία του, και κατ' επέκταση για την ίδια την αρχαιολογία, ως επιστημονικό χώρο.

Δυστυχώς, η ανάλυση του περιεχομένου των εξετάσεων δεν δημιουργεί σε συμπρεάσματα ενθαρρυντικά, όπως η επαληθεύτεται και από τον πρόσφατο διαγνωσιανόμιδο, πριν από λίγους μήνες. Όπως και σε παλαιότερους διαγνωσιμούς, η λεγόμενη «ύλη των εξετάσεων προσδιορίζεται κατ' αρχήν χρονολογικά, και μάλιστα με αφετηρία κάποιο αυθαίρετο χρονικό σημείο, τη φορά αυτή το «3000 π.Χ.», άγνωστο γιατί: «Ηδή λαπτιστώντων αυτή δηλώνει τον κύριο άξονα της υπηρεσιακής αρχαιογνωσίας και υποστηρίζει την άποψη που διατυπώθηκε πιο πάνω για τον κατακερματισμό του αρχαιολογικού αντικειμένου σε χρονολογικά πρασδιορισμένες κατηγορίες. Μία λεπτομερέστερη

όμως εξέταση καταλήγει σε μελλαγχολικότερες διαπιστώσεις. Ίσως λοιπόν δεν είναι σάσκο να θιγούν ορισμένα ακόμη ενδιαφέροντα σημεία, που φωτίζουν καλύτερα αυτή την αμοιβαία συνέστηση Πανεπιστημίου και ΑΥ.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό προκαλεί κατάληξη το γεγονός ότι στα θέματα των εξετάσεων δεν περιλαμβάνεται κανένα που να σχετίζεται ούτε με τη θεωρία της αρχαιολογίας ούτε με τη μεθόδο, πράγμα περιέργο για μια υπηρεσία της οποίας οι υπάλληλοι καλούνται κατά κύριο λόγο να εφαρμόσουν μια μεθόδο στο πεδίο, είτε αυτό λέγεται σωστική ανασκαφή, είτε αυτοψία, είτε περιουσλογή αρχαίων, και να αξιολογήσουν τη σημασία των ευρημάτων εντάσσοντάς τα σε ένα γενικότερο πλαίσιο, να χρηματοποίησουν δηλαδή μια θεωρία. Όσως τα εφόδια αυτά κρίνονται περιπτώσια για τους μελλοντικούς υπαλλήλους, που σωτηρά θεωρείται ότι προορίζονται για διασημητικό έργο, αλλά δεν υπάρχει αμφιβολία ότι μια τέτοια διάκριση ανάμεσα στην πρακτική της αρχαιολογίας και τη θεωρητική της υποστηρίξεων δεν μπορεί σοβαρά να υποστηρίχεται, όπως άλλωστε και σε κάθε επιστημονικό κλάδο, ανεξάρτητα από τη διοικητική του υποδύναμη. Ίσως ακόμη να υπάρχει η αντίληψη ότι η θεωρητική κατάρτιση είναι περιπτή, εφόσον τα ίδια τα πράγματα οδηγούν σε μια άμεση γνώση του αρχαιου παρελθόντος και ότι στη διαδικασία αυτή δεν είναι απαραίτητη η θεωρητική διαμεσολάβηση – αν δεν αντιτεωρίζεται με δυσποτία. Η πραγματικότητα αυτή αντίτυπη, που επιζει δυστυχώς και στα Πανεπιστημιακά μας, είναι αναμφίβολα απλοίκη και παρωχημένη, και αποκλείει την ελληνική αρχαιολογία από τη διεθνή θεωρητική συζήτηση, δίνοντάς της ένα χαρακτήρα επαρχιακό και περιθωρια-

κό. Παρωχημένο όμως δεν είναι μόνο το πνεύμα αλλά και το γράμμα των θεμάτων των εξετάσεων. Θέματα όπως «Ο ναός της Νέαστης του Ραμφούντα και οι σύγχρονοι του ναοί», ή «Οι μυκηναϊκές επιτύμβιες στήλες», για τα οποία αναφέρω μόνο δύο τυχαία παραδείγματα, θυμίζουν, ακόμη και ως διατύπωση, τα θέματα στα οποία εξετάζονται οι φοιτητές της αρχαιολογίας πριν από είκοσι πέντε χρόνια

για την απόκτηση του πυκνού τους! Φαίνεται σχέδον πιθανό ότι η διατήρηση του παρελθόντος εκ μέρους της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας εκτείνεται κατά την εξεταστική επιτροπή και στη συντήρηση των ίδεων. Από την άλλη πλευρά απουσιάζουν πλήρως ερωτήσεις που ελέγχουν γνώσεις των υποψηφίων σε θέματα όπως η βιοαρχαιολογία, η γεωγραφιολογία, η οικονομική αρχαιολογία, η αρχαιολογία του περιβάλλοντος, η δειγματοληψία και η ταπισική, αλλά και σε πρακτικά ζητήματα όπως το σχέδιο, η φωτογραφία, η καταγραφή και τεκμηρίωση ανασκαφών, η απλή ερμηνεία ραδιοχρονολογήσεων κλπ., τα οποία ομως – τουλάχιστον στην Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης –, έστω σε εισαγωγικό επίπεδο, και διάδοσκονται και πρακτικά εφαρμόζονται λιγότερο πρισσότερο στις εκπαιδευτικές πανεπιστημακές ανασκαφές που διεξάγεται ως μέρος του προγράμματος σπουδών.

Ο χώρος βέβαια εδώ δεν επιτρέπει εκενέστερη συζήτηση του χαρακτήρα της σύγχρονης αρχαιολογίας, ούτε το θέμα αυτού του σημειώματος είναι οι εισαγωγικές εξετάσεις στην Αρχαιολογική Υπηρεσία. Δεν είναι δυνατότητα επομένως να συζητηθεί καινείς σε μεγαλύτερη έκταση όσα πραγματικά αποκαλυπτικά διαφαινονται μέσα από τις επιλογές της εξεταστικής επιτροπής που το Υπουργείο Πολιτισμού συνέστησε. Δεν μπορεί, για παραδείγματα, να συζητηθεί για πραγματιστική, σχέδον «φετιχιστική», στάση που στρέφεται αποκλειστικά προς αντικείμενα-πράγματα, υποβαθμίζοντας έμμεσα τη διαδικασίας που τα ερμηνεύουν και τα συνέχουν. Ούτε, για τον ίδιο λόγο, μπορεί να σχολιαστεί η επιλεκτική εμμόνωση σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο – αυτή του κλασικού πολιτισμού –, που διατρέχει όλα ανεξαιρέτως τα θέματα, παρόλο που η εμμονή αυτή αποκαλύπτει ενδιαφέρουσες ιδεολογικές αποχρώσεις, χαρακτηριστικές της σύγχρονης Ελλάδας. Εκείνο ίμως που αναμφισβήτητα πρέπει να τονιστεί είναι η πρήληρης αναντιστοιχία ανάμεσα στην εικόνα της αρχαιολογικής πράξης που μεταφέρεται με τέτοιες επιλογές και στην ίδια την πράξη των στελεχών της Υπηρεσίας, πολλά από τα οποία διαθέτουν και τις θεω-

ρητικές και τις πρακτικές γνώσεις που συζητήθηκαν πιο πάνω και αντιμετωπίζουν καθημερινά προβλήματα, στα οποία η εξέλιξη του αετωματικού γλυπτού διάκοσμου κατά τον βο αιώνα (θέμα και αυτό των εξετάσεων) δεν μπορεί να τους βοηθήσει.

Ίσως ίμως είναι άδικο να ζητά καινείς από την Αρχαιολογική Υπηρεσία – θεσμό την συνάδει του διοικητικού, με τεράστιο διοικητικό φορτίο – να λειτουργήσει ως επιπτωματική πρωτοπορία εισάγοντας νέες καιτευθυνσίες. Ο ρόλος αυτος αναλογεί περισσότερο στους αρχαιολόγους ως άτομα και κυρώς στη Πανεπιστήμια αως θεσμό. Αν επιμένων έχει κάποια σημασία η συζήτηση για τις εξετάσεις μέσα στα συγκεκριμένα πλαίσια αυτού του τεύχους, θα πρέπει και πάλι να βρίσκεται στη σχέση ανάμεσα στην Αρχαιολογική Υπηρεσία και το Πανεπιστήμιο, η οποία στην περίπτωση αυτή πράγματι αποκτά τη χαρακτηριστική ενός φάλου κύκλου. Δεδομένου ότι η επιτροπή των εξετάσεων περιλαμβάνει και πανεπιστημιακούς, μπορεί καινείς να αναρριχηθεί και για το επίπεδο των σπουδών στην Ελλάδα και για το μέρος εκείνο των σπουδών που θεωρείται από την Υπηρεσία άξιο να εξεταστεί. Αναμφίβολα, το πρώτο δεν αποδίδεται από τα θέματα που τελικά επιτέλχονται, αλλά η επιλογή επιτρέπεται και τελικά προκαταλαμβάνει κάθε προσπάθεια σπουδών που αναζητούν διαφορετικές περιοχές, όπως αυτές που γίνονται – και στο βαθμό που γίνονται – στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης. Αν αυτός ο κύκλος δεν σπάσει τα πολιτικά τρόπο, οι δύο χώροι θα λειτουργούν ασύμπτωτα, μέσα σε ένα ειδος αυτάρεστο κένον. Και αυτή η προσπάθεια είναι χωρίς αμφιβολία δυσωρθρωτή για το μέλλον και των δύο, μέσα στα σημαντικά της πάρα πολλά που μεταβάλλεται ραγδαία.

Σημειώσεις

- Αγγελική Κόκκου, *Η μέρμνα για τις αρχαιότητες στην Ελλάδα και τα πρώτα Μουσεία*. Αθήνα 1977, σσ. 46-48.
- Βασιλείος Χ. Πετράκος, *Δοκίμιο για την αρχαιολογική νομοθεσία*, Αθήνα 1982, σσ. 18-19.
- ΕΛ.Π. Σκοπετά, *Το «πρότυπο βασιλείου» και η Μεγάλη Ιδέα*, Θεσσαλονίκη 1984, σσ. 141-188.
- Πετράκος, ί.π. σσ. 56-63.
- Για παράδειγμα: Colin Renfrew and

Paul Bahn, *Archaeology, Theories, Methods and Practice*, London 1991.

5. Από την πραγματική εκτενή βιβλιογραφία που αναφέρεται στα σημεία αυτά θα παραθέσω αναγκαστικά μόνο κάποια χαρακτηριστικά δείγματα: M. Shanks and C. Tilley, *Re-Constructing Archaeology*, Cambridge 1989.

C.C. Lamberg-Karlovsky (ed), *Archaeological Thought in America*, Cambridge 1989.

I. Hodder (ed), *The Meanings of Things*, London 1989.

H. Cleere (ed), *Archaeological Management in the Modern World*, London 1989.

V. Pinsky and A. Wylie (eds), *Critical traditions in contemporary archaeology*, Cambridge 1989.

P. Gathercole and D. Lowenthal (eds), *The politics of the past*, London 1990.

Archaeological Service and University of Thessaloniki

K. Kotsakis

The field of archaeology in the University of Thessaloniki, like in all universities of the country, is divided in three major sectors, i.e. the Prehistoric, Classic and Byzantine archaeology. This division is related to the course of evolution of the science of archaeology in Greece, although its value can probably be questioned now, given the important relevant theoretical issues that are discussed internationally. The main obstacle in dividing the object of archaeology in minor sectors with autonomous characteristics is the existence of inflexible borders which block the intercommunication of ideas, methods and techniques. A situation of the past can not be entirely and correctly conceived if it lacks a sound theoretical basis that unifies the existing evidence and gives it the right scientific proportions.

Museology, Archaeometry, the technical analysis of ceramics, the excavation techniques, the use of computers as well as Statistics form a part of the curriculum of the Department of Archaeology of the Thessaloniki University and match the three basic theoretic divisions of archaeology mentioned above. However, even this advanced approach does not solve the problem of lack of unity between theory and practice.

The Greek Archaeological Service, essentially an administrative institution, is unable to function as a scientific pioneer, therefore the University of Thessaloniki has to speed up its pace by introducing new courses and readjusting the existing ones. If this does not happen the relation between the Archaeological Service and the University of Thessaloniki will become a vicious cycle in which these two parts will keep on functioning indifferently in a sort of self-complacent vacuum: an ill-omened perspective for the future of both, in a country which is changing rapidly.